

РОЗДІЛ 9

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 343.985

КРИМІНАЛІСТИЧНА МЕТОДИКА СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ПО НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНАХ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ В РОДИНІ (ТАКТИКА СУДОВОГО ДОПИТУ МАЛОЛІТНІХ СВІДКІВ І ПОТЕРПІЛИХ)

Алексейчук В.І.,
к.ю.н., доцент кафедри криміналістики
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті досліджені закономірності формування показань малолітніх свідків і потерпілих при з'ясуванні обставин насильницьких злочинів, вчинених в їхній родині. Проаналізовані об'єктивні і суб'єктивні чинники, що впливають на такі показання. Запропоновані рекомендації щодо планування, предмета і тактики судового допиту малолітніх свідків і потерпілих по зазначеній категорії злочинів у світлі положень оновленого кримінально-процесуального законодавства України.

Ключові слова: криміналістична методика судового розгляду в кримінальному провадженні, насильницькі злочини, що вчиняються в родині, показання неповнолітніх, допит неповнолітніх, судовий допит.

Алексейчук В.И. / КРИМИНАЛИСТИЧЕСКАЯ МЕТОДИКА СУДЕБНОГО РАССМОТРЕНИЯ В УГОЛОВНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ ПО НАСИЛЬСТВЕННЫМ ПРЕСТУПЛЕНИЯМ, СОВЕРШАЕМЫМ В СЕМЬЕ (ТАКТИКА СУДЕБНОГО ДОПРОСА МАЛОЛЕТНИХ СВИДЕТЕЛЕЙ И ПОТЕРПЕВШИХ) / Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина

В статье исследованы закономерности формирования показаний малолетних свидетелей и потерпевших при выяснении обстоятельств насильственных преступлений, совершенных в их семье. Проанализированы объективные и субъективные факторы, влияющие на такие показания. Предложены рекомендации относительно планирования, предмета и тактики судебного допроса малолетних свидетелей и потерпевших по указанной категории преступлений в свете положений обновленного уголовно-процессуального законодательства Украины.

Ключевые слова: криминалистическая методика судебного рассмотрения в уголовном производстве, насильственные преступления, совершаемые в семье, показания несовершеннолетних, допрос несовершеннолетних, судебный допрос.

Alekseichuk V.I. / METHODS OF COURT EXAMINATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS ON VIOLENT CRIMES COMMITTED IN THE FAMILY (COURT INTERROGATION TACTICS FOR THE JUVENILE WITNESSES AND OFFENDED) / Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine

The article surveys the regularities of forming the evidence of juvenile witnesses and offended, while identifying the facts of violent crimes in their family. The objective and subjective factors affecting such evidence have been analyzed: nature of criminal acts; participants of the crime and their relations with the juvenile; mental states of the juvenile; age characteristics of the person under interrogation (fragmentation and fallibility of perception, tendency to overestimate the degree of threat under the effect of fear, lack of will, increased susceptibility to suggestion, emotional vulnerability, desire to please adults, etc). The procedure of court interrogation of juvenile witnesses and victims and its opportunities have been reviewed; specific problems of obtaining evidence from juvenile witnesses and victims in court stipulated by the nature of violent crimes (related to aggression, child's feeling of fear, stress situations) and the persons committing them (being close and authoritative for the child) have been identified. The essence of court interrogation is shown in the fact that the court, while making a decision, may consider only the evidence that has been given in the court's session and accepted by the court. Completeness and reliability of such evidence in court at interrogation of juvenile witnesses and victims in criminal proceedings on violent crimes committed in the families of such juvenile persons may raise doubts. The above is connected with the mental injury of juveniles at the time of crime, which is reflected on the cognitive processes of the witness (the victim), as well as on his/her desire to recall and to talk about what happened. The pre-trial influence of the concerned persons, who are authoritative for juvenile witness (parents, other relatives), on him/her, causes a distortion of evidence and refusal from evidencing. Presence of the above individuals in the court's session affects volitional processes of juveniles and raises fear to report about the misconduct of their parents (other relatives) in their presence. Subject to the aforesaid, the recommendations regarding the scheme, subject and tactics of the court interrogation of juvenile witnesses and victims on the said category of crimes have been proposed.

Key words: methods of court examination in criminal proceedings, violent crimes committed in the family, evidence of juvenile, interrogation of juveniles, court interrogation.

Криміналістика як наука, яка перебуває в тісному зв'язку з кримінальним процесом, останнім часом (особливо з набуттям чинності КПК України 2012 року) поповнилась низкою нових проблем, які потребують розв'язання. Положення чинного КПК України демонструють зміщення кримінального процесу з позицій обвинувального характеру у бік змагальності, укріплення ролі суду і стадії судового провадження (судового слідства) у встановленні істини у справі. Законодавчі зміни звертають увагу науковців на потребу в розробці рекомендацій

із судового розгляду кримінальних справ, у дослідженні специфіки судового слідства стосовно різних категорій злочинів, і в кінцевому результаті – побудові системи криміналістичних методик судового розгляду кримінальних справ.

Достатньо вираженою специфікою характеризується судове слідство в кримінальному провадженні по насильницьких злочинах, вчинюваних в родині, де не рідко єдиними свідками або безпосередньо потерпілими стають діти. Під насильницькими злочинами в кримінальному

праві зазвичай розуміють злочини, пов'язані із застосуванням фізичного або психічного насильства, яке потягло наслідки у вигляді шкоди здоров'ю потерпілого або його смерть [1, с. 14]. Слід відмітити значну поширеність і водночас високу латентність даної категорії злочинів. Так, за статистикою найуразливішими в ситуації сімейного насильства є жінки й діти, вони складають 70% усіх жертв тяжких насильницьких посягань, скоєних у сім'ї. Діти, престарілі, інваліди, не здатні захистити себе внаслідок залежного положення в сім'ї, складають щорічно більше ніж третину усіх вбитих на ґрунті нездорових сімейно-побутових стосунків. Насильство зустрічається в кожній четвертій сім'ї. Здебільшого про домашнє насильство в правоохоронні органи не повідомляють [2]. Це викликає відповідні складнощі у встановленні всіх обставин таких злочинів та доведенні вини осіб, які їх вчинили. Відсутність інших свідків підсилює значущість показань дітей та їх важливість у встановленні істини (враховуючи, що обвинувачений і потерпілий, як зацікавлені особи, здебільшого надають більш-менш викривлену інформацію про подію злочину, виходячи зі своїх інтересів).

Так, одним із проблемних питань є допит у суді малолітніх свідків (потерпілих) по насильницьких злочинах, що вчиняються дорослими членами їх родини (батьками один щодо одного, батьками стосовно своїх дітей, батьками стосовно інших членів родини, іншими членами родини стосовно дітей або батьків). Не випадково законодавець виокремлює категорію малолітніх осіб, якими визнаються діти до досягнення ними 14 років (ч. 1 ст. 3 КПК України), оскільки специфічні закономірності їхньої психіки зумовлюють як процесуальні особливості їх участі в кримінальному провадженні, так і тактичні рекомендації.

Проблемам тактики допиту неповнолітніх (малолітніх) осіб приділено значну увагу в криміналістиці та юридичній психології, зокрема в роботах Закатова О.О., Коновалової В.О., Павлюк Н.В., Скічко О.Ю., Шепітька В.Ю. та ін. [3-7]. Науковцями здебільшого приділено увагу особливостям формування показань неповнолітніх осіб та тактичним прийомам їх допиту під час досудового розслідування. Зазначені положення розглядаються відповідно до вікових груп неповнолітніх осіб. Так, малолітні особи можуть бути представлені віковими групами: раннього дитинства (1-3 роки), дошкільного віку (3-6(7) років), молодшого шкільного (7-11 років) та підліткового віку (11-14 років). Діти дошкільного і молодшого шкільного віку характеризуються тим, що фрагментарно сприймають події, можуть під впливом страху перебільшувати окремі обставини, не володіють достатньо розвинутою здатністю до самостійного логічного мислення, схильні до навіювання, прагнуть догодити дорослим та ін. [4, с. 108-109; 5, с. 83-89; 6, с. 20-97]. Малолітні особи підліткового віку проявляють негативізм до дорослих (підвищену впертість, непокірність), імітують поведінку дорослих, є психічно вразливими, емоційними, мають нерозвинуті вольові якості і, як наслідок, підвищену схильність до впливу з боку осіб із сильною волею (авторитетних для них) та ін. [4, с. 110; 5, с. 69-71]. У родинних стосунках такі риси можуть проявлятися в непокірності дорослим, у тому числі батькам або одному з них; імітації поведінки, висловлювань авторитетних для малолітнього осіб, у тому числі й стосовно учасників події злочину; схильності піддаватися емоційному впливу з боку представників сторін кримінального провадження тощо.

Тактика судового допиту досліджувалась у роботах Л.Ю. Ароцкера, М.І. Вільгушинського, І.І. Когутича, В.Т. Нора та ін. [8-10]. Водночас недостатньо дослідженими залишаються тактико-психологічні особливості судового допиту неповнолітніх (малолітніх) осіб, зокрема, по такій категорії злочинів, як насильницькі, що вчиняються в родині. Загальні рекомендації з тактики допиту малолітніх осіб трансформуються при цьому з урахуванням

процесуальних і тактичних особливостей судового допиту, специфіки самої категорії насильницьких злочинів (пов'язаних із насиллям, агресією, виникненням почуття страху в дитини, стресових станів) та осіб, що їх вчиняють (які для дитини є близькими й авторитетними). Актуальність розробки криміналістичних рекомендацій у цьому напрямі обумовлена також запровадженням оновленого процесуального порядку отримання показань від осіб у кримінальному провадженні.

Метою статті є надання рекомендацій щодо організації, планування та тактики судового допиту малолітніх свідків і потерпілих у кримінальному провадженні по насильницьких злочинах, вчинених в їхніх родинах. Наукові завдання полягають у дослідженні закономірностей формування показань малолітніх свідків і потерпілих при з'ясуванні обставин насильницьких злочинів, вчинених в їхніх родинах; об'єктивних і суб'єктивних чинників, що впливають на такі показання, а також врахуванні цих чинників при розробці рекомендацій щодо планування, визначення предмета і тактики судового допиту малолітніх свідків і потерпілих по зазначеній категорії злочинів у світлі положень оновленого кримінально-процесуального законодавства України.

Відповідно до ст. 23 КПК України суд досліджує докази безпосередньо, показання учасників кримінального провадження суд отримує усно. При цьому, за загальним правилом, не можуть бути визнані доказами відомості, що містяться в показаннях, які не були предметом безпосереднього дослідження суду. Згідно з ч. 4 ст. 95 КПК суд може обґрунтовувати свої висновки лише показаннями, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання або отриманими в порядку, передбаченому ст. 225 КПК (допит свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні). Суд не в праві обґрунтовувати судові рішення показаннями, наданими слідчому, прокурору, або посилатися на них. Тобто малолітня особа (свідок, потерпілий), як і дорослі допитувані, має давати показання в суді стосовно вчиненого злочину. Більше того, сторона обвинувачення зобов'язана забезпечити присутність під час судового розгляду свідків обвинувачення з метою реалізації права сторони захисту на допит перед незалежним та неупередженим судом.

Виконання зазначених норм КПК України під час планування допиту в суді малолітніх осіб (свідків, потерпілих) по насильницьких злочинах, що вчиняються дорослими членами їхніх родин, має здійснюватись з урахуванням низки специфічних обставин (пов'язаних, у першу чергу, з віковими особливостями психіки малолітніх допитуваних та специфікою зв'язків між такими допитуваними та обвинуваченими, які мають родинний характер), а саме:

Внаслідок сприйняття події насильницького злочину (більше того, яка відбулась між рідними для дитини людьми) малолітня особа може отримати психологічну травму, яка, з одного боку, може викликати неповноту та неадекватність сприйняття, запам'ятовування і пригадування події злочину та її деталей, а з іншого – призвести до небажання її згадувати та говорити про неї. При цьому прояви такої травми можуть із часом зменшуватись або, навпаки, збільшуватись (наприклад, у зв'язку з постійним сприйняттям наслідків злочину (страждань потерпілих, слідів тілесних ушкоджень на їх тілі тощо), розмов батьків та інших осіб про деталі цієї події, звинувачення та негативні висловлювання на адресу її учасників), що може ставити під сумнів взагалі можливість і доцільність проведення допиту такої малолітньої особи задля уникнення її ще більшого психічного травмування.

Недостатня розвиненість пізнавальних психічних процесів малолітніх осіб (цілеспрямованих процесів пам'яті, мислення, обсягу тривалої пам'яті, властивостей уваги тощо) і, навпаки, підвищена схильність до фантазування можуть призводити до забування, перекручування окремих

деталей та послідовності подій злочину в показаннях таких осіб, які надаються в процесі судового розгляду (тобто в той час, який є значно віддаленим від часу події злочину, як правило, кількома місяцями, враховуючи, що сторона захисту (обвинувачений, його захисник) може навмисно затягувати процес досудового розслідування та судового розгляду, знаходячи різні приводи й підстави для відкладення проведення процесуальних дій та судового розгляду).

Родинний зв'язок малолітньої особи з обвинуваченим (та з потерпілою особою – якщо малолітній виступає в якості свідка) створює умови і можливості для активного впливу зазначених зацікавлених осіб на показання малолітньої особи в процесі їх спілкування (нав'язування іншого трактування, пояснення елементів події; доведення інших причин тих наслідків, що настали; перебільшення або зменшення характеру дій злочинця, їх небезпечності; обмова інших учасників в їх провокуючій, неправомірній поведінці тощо) та на прийняття рішення щодо їхповідомлення (заборона повідомляти про сприйняте, підкріплена погрозами, залякуванням, шантажем тощо). Ступінь такого переконання малолітніх свідків (потерпілих) залежить не лише від кількості спроб впливу на їх позицію (яка, звичайно, буде більшою для тих осіб, які проживають разом із дитиною), а й від сили авторитету для неї конкретних членів родини і схильності до такого впливу. Зазначена обставина стає причиною викривлення інформації у свідомості малолітнього допитуваного, відмови від дачі показань.

Факт присутності в залі судового засідання (де проводиться допит малолітньої особи) обвинуваченого (а також потерпілого – якщо допитуваний є свідком) є вагомим чинником, що впливає на вольові процеси малолітньої особи і може викликати в неї страхи (побоюючись подальшого покарання та фізичної розправи, в першу чергу, з боку обвинуваченого, який вже проявив насилля на очах дитини, така дитина може не захотіти (побоятися) в його присутності викривати його негативні дії та риси і взагалі казати «щось погане й таке, що не сподобається обвинуваченому»).

Допит малолітньої особи на досудовому слідстві проводиться по можливості у сприятливій обстановці (у звичному середовищі й оточенні: в приміщенні дитячого садку, школи, в присутності знайомих осіб – вихователя, психолога, законного представника); допит у суді малолітньої особи відбувається в незвичній обстановці (обстановка приміщення суду, присутні в цьому приміщенні особи, можливо й затримані, яких ведуть під конвоем, особливості форменого одягу суддів, працівників правоохоронних органів тощо), в судовому засіданні присутні незнайомі особи: судді, обвинувач, захисник, свідки, інші особи – це може налякати дитину і викликати страх під час дачі нею показань, сором або небажання давати показання.

Зазначені обставини потребують розробки особливих тактичних прийомів і рекомендацій з підготовки та проведення допиту малолітніх свідків (потерпілих) у суді під час кримінального провадження по насильницьких злочинах, вчинюваних в їхній родині.

По-перше, плануючи проведення допиту малолітнього свідка (потерпілого) в суді по даній категорії злочинів, необхідно з'ясувати стан дитини та ступінь спричиненої їй психічної травми внаслідок цієї події та за період досудового розслідування. Також доцільним є отримання інформації про пізнавальні можливості конкретної малолітньої особи (особливості її сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, мовлення). Задля цього доцільним є проведення психологічного і медичного обстеження (діагностики) дитини спеціалістами-психологами, невропатологами, психіатрами. Спеціалісти, які здійснювали таке обстеження, відповідно до ст. 71, 360 КПК можуть бути залучені за клопотанням сторін кримінального провадження під час судового розгляду для надання консультацій та пояснень (письмових роз'яснень) з питань, що потребують відповідних спеціальних знань та навичок. Участь таких осіб дозволить з'ясувати: а) чи

не становитиме небезпеки для здоров'я і психіки дитини проведення її допиту щодо обставин злочину в суді; б) які наслідки може мати такий допит для здоров'я і психічного стану дитини та яка можливість уникнення (зменшення) їх настання; в) якщо допит такої дитини допустимий, то в яких умовах його краще провести (в залі судового засідання чи в іншому приміщенні, використовуючи відеоконференцію); г) кого краще залучити до участі в допиті як законного представника (враховуючи, хто з повнолітніх близьких родичів чи членів сім'ї малолітньої особи користується її довірою та найменше впливав на формування показань дитини стосовно розглядуваного злочину); д) кого краще залучити як педагога чи психолога (лікаря), враховуючи ставлення дитини до цих осіб; е) яким чином і в якій час малолітнього, якого планується допитати, краще доставити до суду; є) де його розмістити до початку допиту (що обумовлено потребою уникнення негативного впливу на малолітнього як з боку зацікавлених осіб (обвинуваченого, його родичів), так і незнайомої обстановки й осіб). У практиці мав місце випадок, коли затримка з початком судового засідання в кримінальному провадженні щодо спричинення тілесних ушкоджень батьком матері у присутності дитини призвела до неможливості допиту малолітньої особи: обвинувачений (батько), який сидів в одному коридорі з потерпілою та їхньою дитиною, не чинячи прямого тиску на дитину, влаштував скандал з її матір'ю, що призвело до істерики дитини і зірвало її допит; є) які запитання і в якій формі можна поставити дитині, уникаючи її травмування і навіювання, а також враховуючи її інтелектуальний розвиток, особливості пізнавальних процесів (пам'яті, мислення тощо).

По-друге, до початку допиту малолітньої особи в суді, під час допиту інших учасників (та далі – в процесі безпосереднього допиту малолітнього свідка, потерпілого) необхідно з'ясувати, чи здійснювався вплив на малолітню особу зацікавленими особами з метою зміни її показань (прямі погрози, заборони казати правду; залякування щодо настання різних негативних наслідків в разі повідомлення нею про те, що вона сприймала під час злочину; переконання в іншому перебігу подій, нав'язування іншого пояснення побаченого нею; підкуп; шантаж; «гра на почуттях» тощо). Із цією метою мають ставитись додаткові запитання допитуваним про факти зустрічі малолітньої особи з обвинуваченим, потерпілим, іншими зацікавленими особами (їх час, умови, зміст розмови). При цьому слід з'ясувати характер ставлення малолітнього допитуваного до обвинуваченого, потерпілого, інших зацікавлених осіб, їх відносини, ступінь авторитетності кожного з них для дитини (стосовно цього питання корисну інформацію може надати спеціаліст-психолог за результатами діагностики малолітньої особи). Аналіз відповідей малолітньої особи на поставлені в судовому засіданні запитання (їх форми, використаної лексики та ін.), співставлення цих відповідей з показаннями інших допитуваних, спостереження за поведінкою малолітньої особи в залі судового засідання дозволить виявити не лише факт впливу на процес формування показань малолітньої особи, а й встановити конкретних осіб, які його здійснювали. Так, у судовій практиці мав місце випадок, коли малолітня особа, даючи викривальні показання в залі судового засідання як свідок, після кожної відповіді на запитання суду поверталась у бік обвинуваченого (батька), хоча в залі також перебувала мати дитини, дивлячись на реакцію батька (вираз його обличчя), та відповідними жестами (кивками голови, знизуванням плечима) нібито «вибачалась перед ним за те, що говорить про нього». Така демонстративна невимушена поведінка малолітнього допитуваного яскраво свідчила про те, хто мав вплив на дитину. Для виявлення та пояснення подібних проявів у поведінці малолітнього допитуваного доцільно скористатися консультаціями спеціаліста-психолога, залученого до участі в судовому допиті (ст. 360 КПК).

По-третє, враховуючи можливе забування малолітнім допитуваним деталей події злочину, його підвищену схиль-

ність до навіювання, доцільно спочатку надати можливість дитині у вільній формі розповісти про те, що сталося, після чого ставити уточнюючі запитання. Якщо малолітня особа відчуває складнощі в пригадуванні події злочину, можна запитати, чи розповідала вона раніше про сприйняте нею: де й кому, в присутності кого, чи примушували її тоді щось казати, чи вона казала правду, чи записував хтось те, про що вона казала, чи зачитували потім її показання (метою чого є з'ясування, чи давала малолітня особа показання на допиті під час досудового розслідування, чи добровільно вона це робила), після чого може бути запропоновано малолітній особі оголосити в судовому засіданні протокол її допиту на досудовому розслідуванні, який може бути наданий стороною кримінального провадження і використаний під час судового розгляду як документ (ч. 2 ст. 99 КПК). У разі згоди малолітньої особи зміст протоколу має бути зачитаний у повільному темпі, з паузами, що дозволить допитуваному повною мірою сприйняти й проаналізувати його. Після озвучення змісту протоколу допиту у малолітньої особи слід з'ясувати, чи так вона розповідала раніше, чи саме це вона сприймала. Рекомендується деталізувати лише фактичні обставини, уникаючи характеристик учасників події злочину (враховуючи їх авторитетність для дитини) й оцінки їх вчинків. При оголошенні малолітньому допитуваному змісту протоколу його допиту, проведеного під час досудового розслідування, існує небезпека навіювання: вона стосується тих випадків, коли малолітній давав первинні показання «за вказівкою, зі слів інших осіб», отже використовувати такий протокол доцільно лише тоді, коли малолітній свідок повідомив певні (головні) відомості про подію злочину в судовому засіданні, а труднощі викликає пригадування окремих її деталей, а також коли встановлено факти впливу на малолітню особу з боку зацікавлених осіб (що передували її допиту в суді), спрямовані на перешкодження отримання достовірних і повних показань від дитини; коли спостерігається страх і невпевненість малолітнього в судовому засіданні.

По-четверте, враховуючи категорію злочинів, що розглядаються, та залежність малолітнього допитуваного від батьків (які виступають учасниками процесу і неправомірну поведінку яких дитина може боятися викрити в їх присутності), доцільно використовувати передбачену ч. 4 ст. 354 КПК можливість допиту у режимі відеоконференції (з іншого приміщення), що дозволить усунути небажані чинники впливу на вольову позицію допитуваного щодо дачі показань. Водночас повідомлення малолітньою особою викриваючих відомостей про обвинуваченого в його присутності (за наявності інформації про спроби його впливу на показання дитини) буде виступати додатковим аргументом правдивості показань малолітнього допитуваного.

По-п'яте, кримінально-процесуальний закон не обмежує можливості проведення перехресного допиту свідків у суді, в тому числі, віком допитуваних. Можливість поста-

новки запитань під час перехресного допиту свідка надається протилежній стороні кримінального провадження, яка може використовувати навідні запитання (ч. 7 ст. 352 КПК), акцентувати увагу на обставинах, які є вигідними для сторони. Водночас, враховуючи підвищену конформність, схильність до навіювання малолітніх осіб (особливо з боку авторитетних для них осіб, які під час допиту виступають сторонами кримінального провадження – обвинуваченим, потерпілим), відповіді малолітнього свідка на запитання протилежної сторони можуть формуватись з урахуванням навіювального впливу змісту самих запитань; погодження зі змістом навідних запитань може бути пов'язане з бажанням дитини проявити свою слухняність по відношенню до батьків, не сперечатись із ними, не погіршувати їх настрої і ставлення до себе (така мотивація може виникати на ґрунті почуттів любові, більшої прив'язаності до одного з батьків або ж на підставі жалості, співчуття до них і нерідко – на підставі страху бути покараним ними, відчувати себе винним в їх засудженні тощо). Отже, постановка навідних запитань під час перехресного допиту малолітніх допитуваних є небажаною з тактичних міркувань, а їх відповіді мають оцінюватись з урахуванням наведених чинників впливу, повинні перевірятись шляхом постановки додаткових і уточнюючих запитань.

По-шосте, в ситуаціях, коли встановленими є факти впливу зацікавлених осіб (обвинуваченого, потерпілого та ін.) на показання малолітнього свідка (потерпілого) після його допиту під час досудового розслідування (до моменту проведення допиту в суді), більше того, коли наслідком такого впливу є відмова малолітньої особи від дачі показань у суді (чи зміна показань) – суд, за наявності підстав, передбачених законом, може отримати показання з чужих слів із приводу обставин, про які повідомляла малолітня особа (ст. 97 КПК), допитавши осіб, у присутності яких малолітня особа надавала показання під час досудового розслідування (законного представника, педагога, психолога, лікаря), і визнати їх доказом (ч. 5 ст. 97 КПК).

Враховуючи викладене, слід відмітити, що допит малолітніх свідків і потерпілих у суді під час судового розгляду в кримінальних провадженнях стосовно насильницьких злочинів, вчинюваних в їхніх родинах, має низку тактичних особливостей, що пов'язано як із віковими характеристиками допитуваних, так і зі специфікою розглядуваної категорії злочинів, відносин між малолітніми допитуваними й іншими учасниками провадження (обвинуваченим, потерпілим). Таким чином, допит у суді малолітніх свідків (потерпілих), як складова елементів криміналістичної методики судового розгляду в кримінальних провадженнях по насильницьких злочинах, що вчиняються в родині, обумовлює специфіку такої методики та доводить потребу в її виокремленні в системі криміналістичних методик судового розгляду кримінальних справ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Давидович І.І. Загальні правила кваліфікації насильницьких злочинів / І.І. Давидович, К.П. Задоя // Адвокат. – К.: Експрес-поліграф, 2011. – № 11(146). – С. 14-17.
2. Григорєвська Т. Домашнє насильство – явище чи епідемія? – 11.04.2013 [Електронний ресурс] – http://mvs.gov.ua/mvs/control/donetsk/uk/publish/printable_article/84004.jsessionid=F83D487A4CD7442AF548D9C0E42901A2
3. Закатов А.А. Психологические особенности тактики производства следственных действий с участием несовершеннолетних: учеб. пособие / А.А. Закатов. – Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1979. – 96 с.
4. Коновалова В.Е. Допрос: тактика и психология: учеб. пособие / В.Е. Коновалова. – Харьков: Консум, 1999. – 157 с.
5. Скичко О.Ю. Тактико-психологические основы допроса несовершеннолетних свидетелей и потерпевших на предварительном следствии / О.Ю. Скичко; под ред. проф. В.И. Комиссарова. – М.: Юрлитинформ, 2010. – 184 с.
6. Павлюк Н.В. Процес формування показань неповнолітніх (інтерпретація та використання під час допиту): Монографія / Н.В. Павлюк; за ред. проф. В.Ю. Шепітька. – Х.: Вид. агенція «Апостіль», 2013. – 208 с.
7. Шепітько В.Ю. Допрос несовершеннолетних: психология и тактика: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / В.Ю. Шепітько. – Х., 1990. – 238 с.
8. Ароцкер Л.Е. Тактика и этика судебного допроса / Л.Е. Ароцкер. – М.: Юрид. лит., 1969. – 120 с.
9. Вільгушинський М.Й. Тактика судового слідства в системі криміналістики: монографія / М.Й. Вільгушинський; за ред. В.Ю. Шепітька. – Харків: Право, 2010.
10. Когутич І.І. Використання криміналістичних знань у судовому розгляді кримінальних справ: Наук.-практ. посібник / І.І. Когутич, В.Т. Нор. – Львів, Київ: Тріада плюс, Алерта, 2011. – С. 147-214.